

ارزیابی وضعیت شاخص‌های شهر دوستدار کودک و ارتباط آن با دسترسی کودکان به کاربری‌های ضروری (مورد مطالعه: شهر جهرم)^۱

نیکو ابهری - دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد مرند، مرند، ایران
علی شمس‌الدینی* - استادیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد مرودشت، مرودشت، ایران
بختیار عزت‌پناه - استادیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد مرند، مرند، ایران

تأیید مقاله: ۱۴۰۰/۰۴/۲۵

پذیرش مقاله: ۱۳۹۹/۱۲/۱۶

چکیده

توجه به نیازها و خواسته‌های گروه سنی کودکان، از الزاماتی است که از یک طرف نهادها و سازمان‌های بین‌المللی بر آن تأکید داشته‌اند و از طرف دیگر متون حقوقی، قانونی و توسعه‌ای کشور به آن توجه ویژه‌ای نشان داده‌اند. شهر دوستدار کودک از کلیدی‌ترین مفاهیمی است که با ارزیابی و تحلیل آن می‌توان میزان برآورده شدن خواسته‌های و انتظارات کودکان را سنجید. چگونگی وضعیت شاخص شهر دوستدار کودک و بررسی ارتباط آن با دسترسی کودکان به کاربری‌های ضروری مورد نیاز آن‌ها مسئله اساسی پژوهش کمی و کاربردی حاضر است که به صورت موردی در شهر جهرم انجام شده است. جامعه آماری پژوهش را کودکان ۶ تا ۱۲ سال تشکیل می‌دهند (۱۱۶۷۸ نفر) که از میان آن‌ها ۳۷۲ نفر به عنوان نمونه آماری در نظر گرفته شدند. ابزار اصلی جمع‌آوری داده‌ها پرسشنامه است که روایی و پایایی آن با رعایت اصول تأیید شد. نتایج نشان داد شاخص‌های هشت‌گانه شهر دوستدار کودک دارای میانگین کمتر از حد مبنا (عدد ۳) هستند و وضعیت کلی آن‌ها با میانگین ۲/۱ نامناسب است. همچنین مطابق نتایج، همبستگی میان شهر دوستدار کودک و دسترسی کودکان به کاربری‌های ضروری‌شان با مقدار ۰/۴۲۸ به لحاظ آماری مثبت است. نتایج رگرسیون خطی نشان داد متغیر مستقل پژوهش توانسته است ۱۸/۳ درصد از واریانس شهر دوستدار کودک را تبیین کند. از این رو ارتقای سطح کمی-کیفی کاربری‌های مورد نیاز کودکان در سطح محله‌های مختلف شهر جهرم ضروری به نظر می‌رسد.

واژه‌های کلیدی: توسعه پایدار شهری، جهرم، شهر دوستدار کودک، کودک.

۱. این مقاله برگرفته از رساله دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری خانم نیکو ابهری به راهنمایی نویسنده دوم و مشاور نویسنده سوم در دانشگاه آزاد اسلامی

واحد مرند است.

* نویسنده مسئول

مقدمه

کودکان به‌عنوان کوچک‌ترین شهروندان، حقوق شهروندی خاص خود را دارند تا از آن‌ها حمایت صورت گیرد (صابری و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۰). آن‌ها به‌عنوان گروهی رسمی و مستقل در جوامع حق دارند در محیط خود را دخالت و تصرف داشته باشند و لازم است نقش فعال و سازنده‌ای را در اداره امور داشته باشند. شرایط برای کودکان باید به‌گونه‌ای آزادانه باشد که آن‌ها با اظهارنظر در سرنوشت خود و جامعه‌ای که در آن زیست می‌کنند، به‌نحو مطلوبی سهیم باشند (صفوی‌مقدم و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۴۶-۱۴۷). دوره کودکی تأثیرگذارترین دوره زندگی انسان است و رخدادها و خاطراتی که در این دوره در ذهن کودک شکل می‌گیرد بر شخصیت و نحوه رفتار دوران بزرگسالی تأثیر زیادی می‌گذارد. همچنین به‌علت انعطاف‌پذیری و آسیب‌پذیری بیشتر نسبت به سایر گروه‌های سنی و اجتماعی، کودکان نیاز بیشتری به مراقبت و حمایت دارند (پژوهان، ۱۳۹۷: ۱۶). با این اوصاف تعداد زیادی از کودکان ساکن فضاهای شهری با مخاطرات متعددی از جمله ناهنجاری‌های اجتماعی مواجه هستند؛ به‌گونه‌ای که بسیاری از آن‌ها در محیط‌هایی زندگی می‌کنند که بیشتر برای گروه‌های بزرگسال سازمان‌دهی شده است و در بیشتر موارد به نیازها، خواسته‌ها، تمایلات و اولویت‌های کودکان توجه نمی‌شود (National Institute of Urban Affairs, 2016: 1). بنا به دلایل مطرح‌شده مفهوم شهرهای دوستدار کودک با هدف احداث فضاهای شهری قابل‌زیست و مناسب برای کودکان در سراسر جهان به‌صورت رسمی به‌عنوان یکی از اصل‌های اسکان مطرح شد (Chan et al., 2016: 2) که می‌توان از شهر دوستدار کودک به‌معنای اولویت‌دادن به شرایط، تمایلات، ویژگی‌ها و خواسته‌های کودکان در تصمیم‌سازی یاد کرد (UNICEF, 2009: 1). به‌طورکلی شهر دوستدار کودک، شهری است که برای همه گروه‌های سنی به‌ویژه کودکان مناسب است (Sawsan, 2017: 3) و به‌عنوان یک جنبش جهانی مطرح شده که حامی عملیاتی‌شدن حقوق کودکان در سطح فضاهای شهری است (UNICEF & Child Watch, 2011: 7). این جنبش متضمن دستیابی به منابع موردنیاز برای رشد و شکوفایی، مراقبت و محافظت در مقابل انواع استثمار و سوءاستفاده‌ها برای همه کودکان است؛ بنابراین در این شهرها، کودکان ارزشمند و موردتوجه هستند و برای مشارکت در فرایند تصمیم‌گیری‌هایی که بر زندگی آنان اثرگذار است، ترغیب خواهند شد (Nour, 2013: 5). بررسی‌ها نشان می‌دهد تخصیص امکانات و خدمات در فضاهای شهری از کلیدی‌ترین عواملی هستند که به‌صورت مستقیم و غیرمستقیم بر کیفیت زندگی کودکان اثرگذارند (Easthope & Tice, 2011: 423). در مجموع امکانات و خدمات شهری باید به‌گونه‌ای طراحی شده باشند که کودکان برای رفع نیازهایشان دسترسی فیزیکی مناسبی به آن‌ها داشته باشند (Bjorkild, 2003: 47).

شهر جهرم از فضاهای شهری واقع در جنوب ایران و استان فارس است که کودکان بخش زیادی از جمعیت آن را تشکیل می‌دهند. براساس نتایج آخرین سرشماری نفوس و مسکن در سال ۱۳۹۵، از جمعیت ۱۴۱،۶۳۴ نفری این شهر، ۳۰،۲۴۵ نفر دارای سن کمتر از پانزده سال (حدود ۲۱ درصد جمعیت شهر جهرم) و ۲۱،۰۳۸ نفر (حدود ۱۵ درصد جمعیت شهر جهرم) دارای سن کمتر از ده سال هستند. با توجه به تأکید سازمان‌های ملی و بین‌المللی بر رعایت حقوق کودکان و همچنین اثرگذاری مستقیم این شهروندان کوچک بر آینده شهر جهرم، بررسی وضعیت شاخص‌های شهر دوستدار کودک و همچنین بررسی وضعیت دسترسی کودکان به کاربری‌های موردنیاز در این شهر، ضمن روشن‌ساختن وضع موجود این

شاخص‌ها، به بهبود روند برنامه‌ریزی‌های آتی شهر جهرم در راستای ارتقای سطح احترام به حقوق کودکان کمک شایانی خواهد کرد. با توجه به مطالب عنوان‌شده اهداف زیر مدنظر هستند:

الف) آگاهی از وضعیت رضایت کودکان از دسترسی به کاربری‌های مختلف موردنیازشان (آموزشی، فرهنگی، ورزشی، تفریحی و غیره) در شهر جهرم؛

ب) بررسی وضعیت شاخص‌های شهر دوستدار کودک در شهر جهرم؛

پ) بررسی رابطه معنادار میان دسترسی به کاربری‌های موردنیاز و شاخص‌های شهر دوستدار کودک در شهر جهرم.

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

براساس اعلامیه جهانی ۱۹۸۹ کنوانسیون حقوق بشر، کودک شخصی است که سن او هجده سال کامل نباشد، مگر اینکه قانون‌گذاران سن قانونی کودک را کمتر از آن تعیین کرده باشند (عبدالله‌زاده و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۳-۱۴). براساس ماده ۱ قانون حمایت از کودکان و نوجوانان، تمامی اشخاصی که به سن هجده سال تمام نرسیده‌اند کودک به حساب می‌آیند (سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور، ۱۳۹۷: ۲). در قانون مدنی کشورمان، دوران کودکی دختران و پسران به ترتیب در سنین ۹ و ۱۵ سالگی به پایان می‌رسد. مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران کودک را (با توجه به جنبه‌های مختلف فقهی، روان‌شناختی و حقوقی) در بازه سنی ۳ تا ۹ سالگی در نظر گرفته است (مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران، ۱۳۹۲: ۱۱). در این میان با توجه به تعاریف مختلفی که از کودک ارائه شده است، برای تعریف کودک ملاک کمتر از ۱۲ سال می‌تواند منطقی باشد (کربلایی حسینی غیاثوند و سهیلی، ۱۳۹۲: ۶۰).

براساس گزارش یونیسف (۲۰۰۴) در حال حاضر در سراسر جهان میلیون‌ها کودک در فضاهای پرخطر و شرایط فقر زندگی می‌کنند و از خدمات اجتماعی و رفاهی بنیادی محروم هستند؛ درحالی‌که زندگی در محیط‌های امن، حق مسلم کودکان است و این شهروندان کوچک به افرادی نیاز دارند تا آن‌ها را در برابر ناملایمات اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی حفظ کنند (دهقان منشادی، ۱۳۸۵: ۱۱۶). در سال ۱۹۸۹ برای رعایت حقوق کودکان، معاهده‌ای در مجمع عمومی سازمان ملل به تصویب رسید که به کنوانسیون حقوق کودکان معروف شد. این کنوانسیون بر حمایت ویژه دولت‌ها و جوامع از کودکان تأکید دارد و تضمین‌کننده رشد، بقا و مشارکت پویای کودکان در حیات جامعه است (مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران، ۱۳۹۲: ۱۲-۱۳). بعد از تصویب این معاهده جهانی، فعالیت‌های گسترده‌ای در خصوص رعایت حقوق کودکان آغاز شد که از مهم‌ترین این فعالیت‌ها می‌توان به شهرداران حامیان کودکان (۱۹۹۲)، اجلاس زمین و دستور کار ۲۱ (۱۹۹۲)، اجلاس شهر، حقوق کودکان و اسکان بشر (۱۹۹۶) اشاره کرد (عبدالله‌زاده و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۳-۱۴). بر این اساس مطالعات و اقدام‌های کاربردی و نظری متعددی برای برطرف کردن نیازها و لحاظ کردن ویژگی‌های کودکان در شهرسازی، برنامه‌ریزی و طراحی شهری انجام گرفت که واضح‌ترین آن‌ها شکل‌گیری مفهوم شهر دوستدار کودک^۱ است.

شهر دوستدار کودک شهری است که سیاست‌گذاران و حاکمان آن را براساس علاقه کودکان مدیریت و اداره می‌کنند

و همچنین به شهرهایی اطلاق می‌شود که در آن، حقوق بنیادی و کلیدی کودکان مانند بهداشت، سلامت، آموزش، امنیت، حمل‌ونقل و فرهنگ به‌نحو مناسبی رعایت شود. بر این اساس، کودکان شهروندانی هستند که دارای حق و حقوقی ویژه‌اند و برای ابراز نظرشان، حق مشخصی دارند (Riggio, 2002: 46). از مهم‌ترین ویژگی‌های شهر دوستدار کودک می‌توان به فراهم‌بودن بستر ملاقات کودکان با دوستان و بازی با آن‌ها، ابراز عقاید و خواسته‌های کودکان، تأثیرگذاری کودک بر فرایند تصمیم‌سازی‌ها در شهر، حفاظت از کودکان در برابر خشونت، دسترسی و دریافت خدمات اساسی نظیر خدمات آموزشی، تفریحی، بهداشتی و اجتماعی، زیستن در محیط و فضای سالم و عاری از هرگونه آلودگی و غیره اشاره کرد (3: UNICEF, 2012; Corci, 2002; Stoneham & Aitken, 2011). همچنین با شناسایی، بررسی، تحلیل و تفسیر متن نظریات و دیدگاه‌های مختلف، به‌وضوح می‌توان به لزوم شکل‌دهی شهرهای دوستدار کودکان پی برد. در این زمینه از جمله مکاتبی که قابل تحلیل و بررسی هستند می‌توان به مکتب‌های جغرافیای رفتاری، انتقادی و فرهنگی، مکتب پلورالیسم و آنارشسیسم اجتماعی و پارادایم‌های جدید شهرسازی رفاه‌گرا و مشارکتی اشاره کرد که بررسی آن‌ها نشانگر این مطلب است که در آن‌ها برای رعایت حقوق کودکان بر مقوله‌هایی مانند بازماندگان توسعه، مشارکت، برابری، نیاز، دسترسی، فرصت برابر و غیره تأکید شده است (شکویی، ۱۳۸۲؛ یونیسف، ۱۳۸۶؛ صابری و همکاران، ۱۳۹۶).

در میان اندیشمندان برنامه‌ریزی شهری، کوین لینچ^۱ در دهه ۱۹۷۰، با پروژه رشد در شهرها، پیش‌تاز مبحث دخالت‌دادن کودکان در فرایند برنامه‌ریزی و طراحی فضاهای شهری بود. او نظریه‌هایش را براساس برداشت، دیدگاه و الگوی رفتاری کودکان از فضاهای شهری مطرح کرده است (Moffat, 2002: 46). از نظر لینچ، میزان یادگیری کودکان در محیط بیرون از مدرسه و سطح جامعه، بیشتر از یادگیری آن‌ها در فضاهای آموزشی و مدارس است. جیکوبز بر این عقیده است که در شهرها، مهم‌ترین علایق کودکان در شاخص‌ها و مؤلفه‌هایی مانند تنوع و جذابیت کاربری‌ها، ایمنی و امنیت خیابان‌ها، طراوت، شادابی و سرزندگی شهر خلاصه می‌شود و این مهم کلید اصلی رفع نگرانی والدین در ارتباط با کودکان است (تیموری و همکاران، ۱۳۹۸: ۸۴-۸۵). از نظر لوفور، دو اصل کلیدی و حق اساسی برای همه شهروندان ضروری است: حق مشارکت شهری و تملک فضا. امکان دستیابی شهروندان به تصمیماتی که سبب تولید فضای شهری می‌شوند به‌وسیله حق مشارکت شهروندان محقق می‌شود و حق تصرف، دسترسی و استفاده و تولید فضای جدید برمبنای نیازهای شهروندان، از طریق حق تملک تحقق می‌یابد (Lefebvre, 1996: 174).

بررسی‌ها نشان می‌دهد برای نخستین بار در سال ۲۰۰۷ شهر بندیکو در کشور استرالیا، به‌عنوان اولین شهری معرفی و به رسمیت شناخته شد که همه جوانب و مشخصه‌های شهر دوستدار کودک را از نظر یونیسف رعایت کرده بود (شهری‌زاده و مؤیدفر، ۱۳۹۶: ۱۵۱-۱۵۲). در ایران توجه به مفهوم شهر دوستدار کودک سابقه چندانی ندارد. احتمالاً اولین توجه به این مفهوم به شهر بم و بعد از زلزله سال ۱۳۸۲ مربوط می‌شود. در این رویداد، سازمان یونیسف با مشارکت چندین نهاد، پروژه شهر دوستدار کودک را با هدف کلی مشارکت گروهی و جمعی کودکان ارائه، تبیین و برنامه‌ریزی کرد. در این پروژه، معیار سنی مشارکت و همکاری کودکان، شش تا سیزده سال بود و در آن کودکان دیدگاه‌ها، نظرات و خواسته‌هایشان را به شیوه‌های مختلف بیان می‌کردند. بررسی‌ها نشان می‌دهد در شهرهای دیگر

مانند تهران، لاهیجان و چالوس، پروژه‌هایی در این زمینه انجام شده است (مقدم و فنی، ۱۳۹۷: ۳۹۸). از میان مهم‌ترین شاخص‌ها و متغیرهای شهر دوستدار کودک که در سطح جهانی مطرح شده‌اند می‌توان به موارد زیر اشاره کرد (جدول ۱).

جدول ۱. شاخص‌های شهر دوستدار کودک

منبع	شاخص‌ها
UNICEF, a,b, c, 2017	نهادهای عدالت اجتماعی، مسکن، فضای سبز و باز، آموزش، حمل‌ونقل، حرکت و بازی، هنر و فرهنگ، دسترسی، دولت محلی، ارتباطات، نهادهای حمایت از خانواده، ملاقات با همسالان و خدمات سلامت.
UNICEF, a,b, c, 2017	درصد مادران نوجوان، درصد کودکانی که در مدرسه شرکت دارند، محیط‌های عمومی که کودکان می‌توانند در آن‌ها بازی کنند، درصد کودکان تحت مراقبت، بیکاری نوجوانان، درصد کودکانی که در خانواده‌های تحت حمایت دولت زندگی می‌کنند، گزارش‌های سوءاستفاده از کودکان، درصد کودکان با مشکلات یادگیری، نرخ مرگ‌ومیر کودکان، جرم.
Driskell, 2008: 2	همبستگی اجتماعی، مکان‌های ملاقات با افراد همسال، هویت اجتماعی و فضاهای سبز، تنوع امکانات برای فعالیت‌های جذاب، امنیت و آزادی حرکت.
UNICEF, 2004: 4	معرفی حقوق کودک و جمع‌آوری داده و اطلاعات درمورد وضعیت کودکان و حقوق آن‌ها، ارزیابی تأثیر قانون و سیاست‌ها بر کودکان، وجود چارچوب قانونی، مشارکت، مکانیسم هماهنگی، اختصاص بودجه حمایتی، مؤسسات مستقل مدافع حقوق کودک، توسعه راهبرد جامع و دقیق حقوق کودک.

با توجه به اهمیت روزافزون مبحث شهر دوستدار کودک در سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌های توسعه فعلی و آتی فضاهای شهری، تاکنون مطالعات مختلفی صورت گرفته است که به‌صورت مختصر به چند مورد آن اشاره می‌شود (جدول ۲).

جدول ۲. خلاصه مطالعات انجام گرفته در خصوص موضوع مورد مطالعه

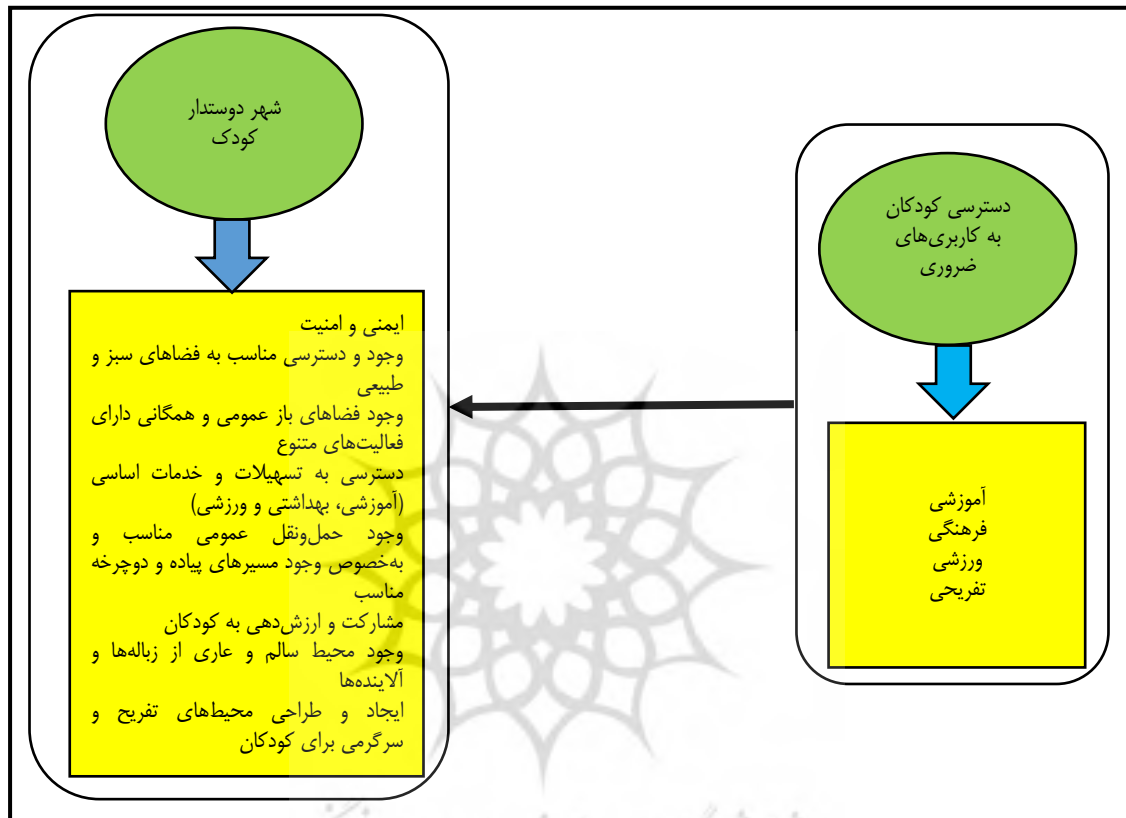
محقق / محققان	هدف	نتایج
کیانی و اسماعیل‌زاده کواکی (۱۳۹۱)	تحلیل و برنامه‌ریزی شهر دوستدار کودک از دیدگاه کودکان در شهر قوچان	شهر قوچان گام‌های نخستین را جهت تحقق شهر دوستدار کودک طی می‌کند؛ ۶۴ درصد کودکان تمایل دارند تعداد زیادی درخت و فضای سبز و وسایل بازی مخصوص کودکان در محله‌شان ایجاد شود. محققان با ارائه نظرات مختلف ضرورت توجه به مشارکت کودکان را در ارتباط با موضوع طراحی و برنامه‌ریزی محیط‌های دوستدار کودک در شهر قوچان مطرح کرده‌اند.
امیری و شکوهی (۱۳۹۳)	بررسی و تحلیل اصول و ضوابط مطلوب شهر دوستدار کودک	امنیت، بهداشت و سلامت، مشارکت، ایمنی، فضای سبز و پوشش گیاهی، مبلغان و اثاثیه شهری، حمل‌ونقل و شبکه معابر، فضاهای آموزشی، فرهنگی و تفریحی، فضاهای محله‌ای و کاربری، مهم‌ترین اصول و ضوابط مطلوب شهر دوستدار کودک در شهرها هستند که لازم است برای کودکان از وضعیت مناسبی برخوردار باشند.
صفوی مقدم و همکاران (۱۳۹۴)	بررسی وضعیت شهر دوستدار کودک و احساس شادی کودکان در شهر مشهد	۵۰ درصد از کودکان از فضای شهر مشهد رضایت دارند و آن را مورد پسند خود دانسته‌اند.
ذاکر حقیقی و حاجی بابایی (۱۳۹۶)	تدوین سیاست‌های ارتقای محیط‌های دوستدار کودک مبتنی بر ترجیحات محیطی کودکان در فضاهای عمومی منطقه ۶ شهرداری تهران	تفاوت آشکار میان ترجیحات و خواسته‌های خردسالان در مقایسه با معیارهای متداول برای طراحی فضاهای کودکان در محدوده مطالعاتی بود.
ایمانی و همکاران (۱۳۹۶)	بررسی وضعیت شهر دوستدار کودک از دیدگاه کودکان در ناحیه ۱ شهر اردبیل	امکانات و تسهیلات شهر برای کودکان بسیار ضعیف است و جز چند بازیگاه کودک و پارک‌ها و شهربازی، فضای خاص دیگری برای کودکان در نظر گرفته نشده است. کودکان نقش چندانی در شهر ایفا نمی‌کنند و دامنه فعالیت آن‌ها به خانه و مدرسه، پارک‌ها و فضاهای باز محدود شده است. همچنین بیش از ۵۰ درصد کودکان امکان استفاده از محله خود به‌عنوان مکان بازی را ندارند. در مجموع می‌توان عنوان کرد که شهر اردبیل با شهر دوستدار کودک فاصله زیادی دارد.

محقق / محققان	هدف	نتایج
حاجی‌زاده و همکاران (۱۳۹۶)	تحلیل روند تحقق‌پذیری شهر همیار کودک در شهر شیراز	میانگین همه مؤلفه‌های تعریف‌شده برای شهر همیار کودک از جمله گویه‌های مشارکت کودکان، چارچوب قانونی همیار کودک، راهبرد جامع حقوق کودک در شهر، واحد حقوق کودکان یا مکانیسم‌های هماهنگ، ارزیابی و سنجش تأثیر قوانین بر کودکان، بودجه کودکان، گزارش از وضعیت کودکان شهری، شناخت حقوق کودکان و حمایت مستقل از کودکان، کمتر از حد متوسط بوده است.
تیموری و همکاران (۱۳۹۸)	بررسی تحقق توسعه پایدار در قالب مفهوم شهر دوستدار کودک در منطقه ۳ شهر تبریز	وضعیت منطقه ۳ تبریز از لحاظ شاخص‌های شهر دوستدار کودک نامناسب است.
احمد و سهیل ^۱ (۲۰۰۸)	بررسی ادراکات و دیدگاه‌های کودکان در مورد فضای بازی در شهر داکا واقع در کشور بنگلادش	امکانات و تسهیلات ارائه‌شده توسط مقام‌های دولتی و محلی جوابگوی نیازهای کودکان نیست و این فضاها از نظر بهداشت، ایمنی و امنیت، کیفیت وسایل بازی و فضای فیزیکی، امکانات و خدمات موردنیاز برای بازی کودکان دچار نواقص متعددی هستند. همچنین نتایج این پژوهش نشان داد تبعیض و نابرابری جنسیتی سبب شده است تا به نیازهای دختران توجه اندکی معطوف شود؛ به‌نحوی که نتوانند از فضاهای بازی و امکانات تفریحی و استفاده کنند.
هولت ^۲ و همکاران (۲۰۰۹)	بررسی و تبیین فعالیت‌های کودکان و نوجوانان در محله‌های شهری و همچنین بررسی فرصت‌ها و موانع فعالیت آنان	عواملی مانند دخالت خانواده‌ها، ویژگی‌های کمی و کیفی محله و نظارت بزرگسالان بر برنامه‌های کودکان در محله‌ها بر فعالیت کودکان اثرگذار است. محققان از نبود امنیت و ایمنی و وجود عوامل منفی محیطی به‌عنوان تهدید یاد می‌کنند و در نهایت برای تسهیل فعالیت کودکان در فضاهای شهری، برنامه منسجم و سازمان‌یافته‌ای را ارائه داده‌اند.
آرتز ^۳ و همکاران (۲۰۱۱)	بررسی اقدامات انجام‌شده برای ارتقای فضاهای دوستدار کودک در چهار ناحیه شهری کشور هلند	با همکاری و مشارکت ساختاری در بین بخش‌های مختلف دولتی و بخش سیاسی، می‌توان انتظار داشت فضاهای دوستدار کودک از نظر کمی و کیفی ارتقا یابند.
ساموئل ^۴ و همکاران (۲۰۱۵)	بررسی اثرات طراحی و احداث خیابان‌های قابل سکونت و استاندارد بر افزایش سطح ایمنی و امنیت کودکان	طراحی و احداث خیابان‌های قابل سکونت و استاندارد (استاندارد به‌لحاظ سلامت و بهداشت از نظر فضای سبز، آلودگی صوتی و هوا) بر افزایش سطح ایمنی و امنیت کودکان تأثیرگذار است.
گوکمن و تاşچی ^۵ (۲۰۱۶)	بررسی دیدگاه‌ها، خواسته‌ها و نظرات کودکان در ارتباط با شهر دوستدار کودک در شهر ازمیر ترکیه	تقاضا و درک کودکان از شهر دوستدار کودک در محدوده مطالعاتی، با کودکان سراسر جهان هم‌جهت و مشابه است. همچنین نتایج نشان داد وجود فضا، مکان و موقعیت‌هایی برای بیان نظرات، دیدگاه‌ها، و خواسته‌ها، زمین‌های بازی وسیع و باز در نزدیکی منازل، وجود محیط مناسب و باکیفیت برای بازی و حرکت و به دور از خطرات ترافیکی، مکان‌های بهداشتی و آرامش‌بخش دارای تنوع رنگی، جذاب و دارای مسیر دوچرخه‌سواری، از مهم‌ترین ملاک‌های کودکان بر شهر دوستدار کودک هستند.
سیریدار مسری ^۶ (۲۰۱۷)	بررسی نقش توجه به نظرات کودکان و نوجوانان در برنامه‌ریزی شهری به‌عنوان یک ابزار مشارکتی توسعه و با رویکرد شهر دوستدار کودک	دخالت‌دادن کودکان و نوجوانان در فرایند تصمیم‌گیری در مورد مسائلی که بر زندگی آن‌ها اثرگذار است، می‌تواند سبب ارتقای سطح فرایندهای تصمیم‌گیری و ارائه راه‌حل‌های نوآورانه در برنامه‌ریزی شهری برای ایجاد یک محیط دوستدار کودک باشد.

مروری بر مبانی نظری و سوابق پژوهش نشان می‌دهد شهر دوستدار کودک از جمله مفاهیمی است که در سطح جهانی برای احترام به حقوق کودکان ارائه و اجرا شده است. با وجود این در فضاهای مختلف شهری وضعیت متفاوتی در

1. Ahmad and Sohail
2. Holt
3. Aarts
4. Saumel
5. Gökmen & Taşçi
6. Saridar Masri

عملیاتی ساختن این مفهوم وجود دارد. همچنین بررسی‌ها نشان می‌دهد برای مفهوم شهر دوستدار کودک شاخص‌ها و متغیرهای مختلفی در نظر گرفته شده است. بررسی ارتباط دسترسی کودکان به کاربری‌های ضروری موردنیاز با شهر دوستدار کودک نوآوری اصلی پژوهش حاضر است که می‌تواند به توسعه و گسترش عوامل مرتبط با شهر دوستدار کودک کمک کند (شکل ۱).

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

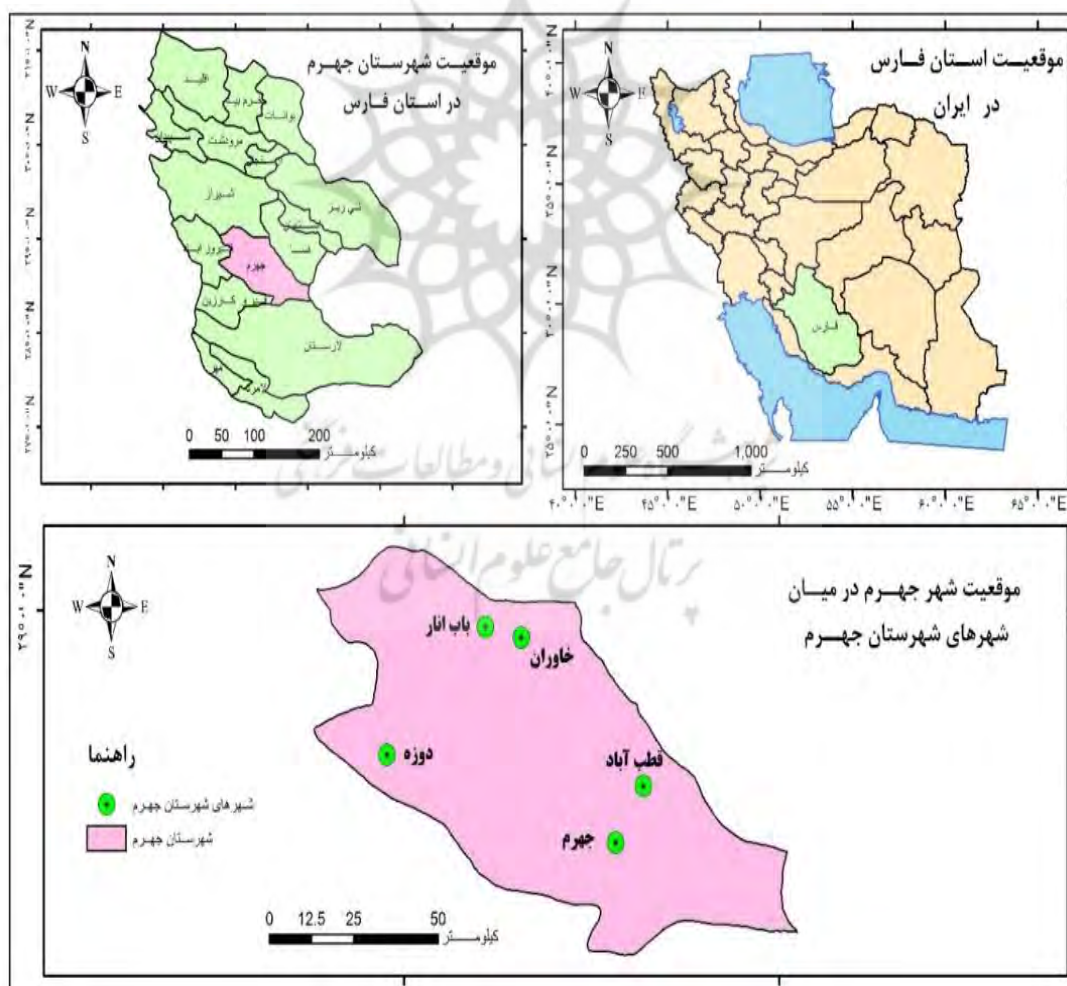
محدوده مورد مطالعه

شهر جهرم یکی از شهرهای استان فارس و مرکز شهرستان جهرم است (شکل ۲). جهرم بزرگ‌ترین و پرجمعیت‌ترین شهر نیمه جنوبی استان فارس، و بعد از دو شهر شیراز و مرودشت، سومین شهر پرجمعیت در کل استان فارس است. شهر جهرم به دلیل دارا بودن بالاترین شاخص‌های جمعیتی و توسعه‌یافتگی، مهم‌ترین گزینه برای مرکزیت سیاسی جنوب استان فارس به‌شمار می‌رود. براساس نتایج آخرین سرشماری نفوس و مسکن در سال ۱۳۹۵، جمعیت شهر جهرم ۱۴۱،۶۳۴ نفر است که از این تعداد، ۷۳،۶۴۱ نفر مرد و ۶۷،۹۹۳ نفر زن هستند. بررسی‌ها نشان می‌دهد ۳۰،۲۴۵ نفر از جمعیت شهر جهرم کمتر از پانزده سال و ۲۱۰،۳۸ نفر از جمعیت شهر جهرم کمتر از ده سال دارند. با توجه به تمرکز درصد زیادی از جمعیت شهر جهرم در سنین پایین‌تر از ده سال، لازم است به نیازهای و خواسته‌های این قشر جامعه توجه شود؛ چرا که این جمعیت سرمایه انسانی شهر جهرم در آینده خواهند بود و کمیت و کیفیت آن‌ها در ابعاد مختلف تحصیلی، مهارتی، آموزشی و غیره در توسعه این شهر تأثیر بسزایی بر جای خواهد گذاشت.

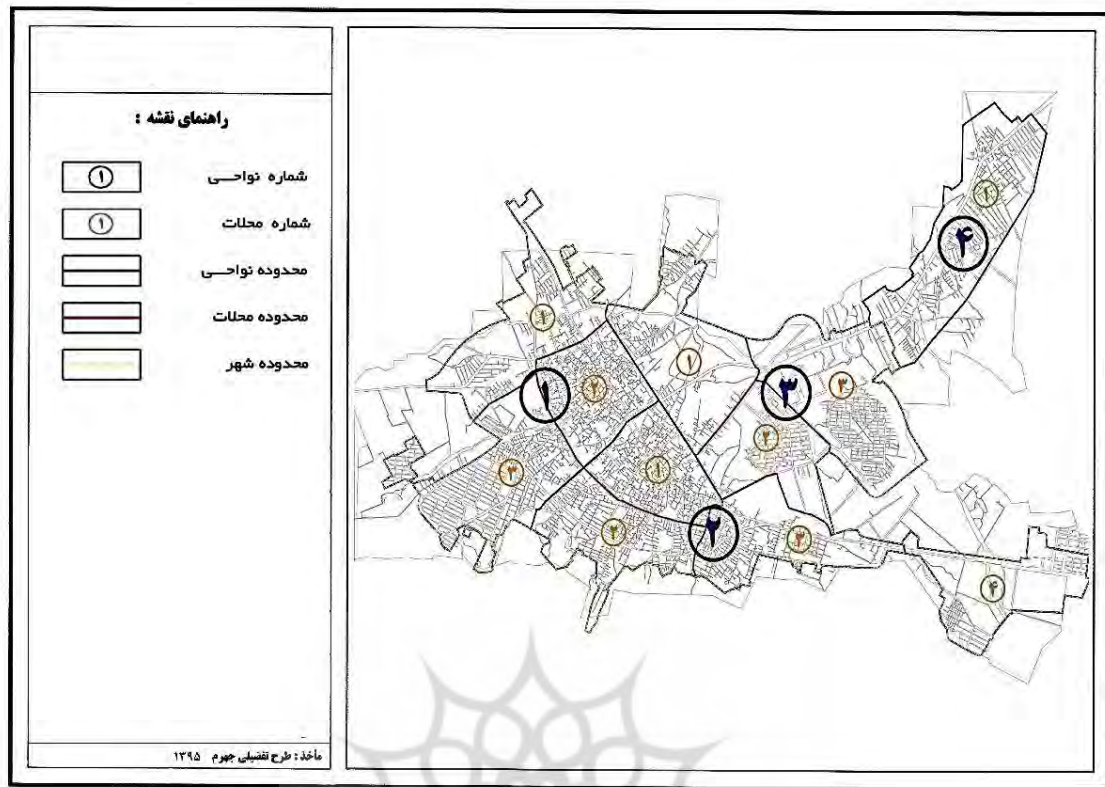
با توجه به تفکیک‌نشدن همه کاربری‌های موردنیاز کودکان و ترکیبی‌بودن این کاربری‌ها برای استفاده سایر شهروندان، از میان کاربری‌های مختلف شهر جهرم، کاربری‌هایی که کودکان بیشتر با آن‌ها ارتباط دارند، از نقشه کاربری اراضی جدا شدند و مساحت آن‌ها اندازه‌گیری شد. این کاربری‌ها شامل پارک و فضای سبز، مهدکودک، مدارس ابتدایی، راهنمایی، بهداشتی-درمانی و ورزشی هستند. در این میان دو کاربری مختص کودکان مهدکودک و دبستان است که سرانه آن‌ها به ترتیب ۱ مترمربع و $\frac{7}{3}$ مترمربع است. این وضعیت نشانگر ضعف این دو کاربری کلیدی نسبت به استانداردهای تعیین شده است (جدول ۳).

جدول ۳. مساحت کاربری‌های مرتبط با کودکان در شهر جهرم

کاربری	مساحت (مترمربع)	کاربری	مساحت (مترمربع)
مهدکودک	۱۱،۳۵۱	ورزشی	۲۱۶،۹۵۳
دبستان	۸۵،۵۵۸	بهداشتی - درمانی	۲۲۳،۵۸۴
راهنمایی	۹۱،۹۱۸	پارک و فضای سبز	۸۰۵،۳۸۰

شکل ۲. موقعیت شهر جهرم در شهرستان جهرم، استان فارس و کشور

شکل ۳. ساختار منطقه‌بندی شهر جهرم

روش تحقیق

هدف این پژوهش کاربردی که با ترکیبی از روش‌های توصیفی - تحلیلی و همبستگی انجام شده است، ارزیابی وضعیت شاخص‌های شهر دوستدار کودک و بررسی ارتباط آن با دسترسی کودکان به کاربری‌های ضروری موردنیاز آن‌ها است که به صورت موردی در شهر جهرم انجام شده است. به لحاظ زمانی این پژوهش تک‌مقطعی است و در بازه زمانی نه‌ماهه (اوایل مهر ۱۳۹۸ تا اوایل تیر ۱۳۹۹) انجام گرفته است. ۱۱۶۷۸ کودک ساکن در شهر جهرم جامعه آماری پژوهش را تشکیل می‌دهد که دارای سن ۶ تا ۱۲ سال بوده‌اند. با توجه به محدودیت‌های انجام سرشماری، از فرمول کوکران برای تعیین حجم نمونه استفاده شد؛ بنابراین حجم نمونه با استفاده از فرمول مذکور (مقدار p و q برابر 0.5 ، $z = 1.96$ و مقدار $d = 0.05$ در نظر گرفته شد) ۳۷۲ نفر به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. ابزار اصلی پژوهش برای جمع‌آوری داده‌های موردنیاز، علاوه بر مطالعات اسنادی، پرسشنامه محقق‌ساخته بود که مبنای طراحی آن، مرور مبانی نظری و ادبیات پژوهش بوده است. برای بررسی روایی (صوری) از نظرات متخصصان برنامه‌ریزی شهری و استادان دانشگاهی^۱ استفاده شد. برای بررسی پایایی پرسشنامه از پیش‌آزمون با ۳۰ پرسشنامه استفاده شد؛ به این صورت که در شهر جهرم، پرسشنامه‌ها در میان کودکان شش تا دوازده‌ساله توزیع و تکمیل شد و ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شده برای بخش‌های مختلف پرسشنامه، در وضعیت مناسبی قرار داشت (ضریب آلفای بخش شهر دوستدار کودک و بخش رضایت

۱. برای بررسی روایی پرسشنامه از نظرات استادان راهنما و مشاور، کارشناسان شهرداری شهر جهرم و استادان دانشگاه شیراز، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت و دانشگاه ارومیه (در مجموع ۱۲ نفر) استفاده شده است که پس از اعمال چندین مرتبه اصلاح و بازنگری در آن، به تأیید نهایی رسیده است.

کودکان از دسترسی به کاربری‌های مختلف به ترتیب ۰/۷۸۵ و ۰/۸۴۹ محاسبه شد). به این ترتیب، روایی و پایایی پرسشنامه بررسی و تأیید شد. پرسشنامه مذکور (جدول ۴) در چهار بخش اصلی طراحی شده است. بخش اول ویژگی شخصی پاسخگویان مانند سن، تعداد افراد خانوار، درآمد ماهیانه خانوار، شغل سرپرستان خانوار و غیره را دربرگرفته است. بخش دوم پرسشنامه به بررسی وضعیت متغیرها و شاخص‌های شهر دوستدار کودک اختصاص یافته است. بخش سوم پرسشنامه به بررسی وضعیت رضایت کودکان از دسترسی به کاربری‌های موردنیازشان (آموزشی، فرهنگی، ورزشی و تفریحی) می‌پردازد و بخش چهارم در قالب یک سؤال باز به راهکارهای ارتقای سطح شهر دوستدار کودک از دیدگاه کودکان و کارشناسان اختصاص یافته است؛ به این صورت که با اخذ نظرات کودکان (با همکاری فعال معلمان آموزش و پرورش و مدارس غیرانتفاعی سطح شهر چهارم)، نگارندگان با همکاری و اخذ مشورت از کارشناسان و صاحب‌نظران، راهکارهای اخذشده را جمع‌آوری و پالایش کردند. بخش دوم و سوم پرسشنامه در قالب طیف پنج‌قسمتی لیکرت (خیلی کم = ۱، کم = ۲، متوسط = ۳، زیاد = ۴ و خیلی زیاد = ۵) طراحی شد و شهر دوستدار کودک به‌عنوان متغیر وابسته و رضایت کودکان از دسترسی به کاربری‌های مختلف در محل زندگی‌شان به‌عنوان متغیر مستقل در نظر گرفته شد. برای توزیع پرسشنامه در میان نمونه مورد مطالعه از روش نمونه‌گیری احتمالی ساده استفاده شد و برای تکمیل هر پرسشنامه به‌طور میانگین حدود ۹۰ دقیقه زمان صرف شد. تجزیه و تحلیل داده‌های گردآوری‌شده با استفاده از جدول توزیع فراوانی، آزمون‌های تی تک‌نمونه‌ای، همبستگی و رگرسیون در نرم‌افزار SPSS و مدلسازی پژوهش با نرم‌افزار Amos صورت گرفت.

جدول ۴. شرح متغیرهای موردبررسی پژوهش

متغیر	-	شاخص	تعداد متغیر	آلفای کرونباخ	منبع
وابسته	پرسشنامه شهر دوستدار کودک	۱. ایمنی و امنیت	۱۳	۰/۷۸۵	غفاری و همکاران، ۱۳۹۳: ۳۱-۳۲؛ امیری و شکوهی، ۱۳۹۳: ۴؛ حجازی و حبیبی، ۱۳۹۴: ۴؛ UNICEF, 2004: 4؛ Holt et al., Driskell, 2008: 2؛ UNICEF, a, b, c, 2017: 2009
		۲. وجود و دسترسی مناسب به فضاهای سبز و طبیعی	۴		
		۳. وجود فضاهای باز عمومی و همگانی دارای فعالیت‌های متنوع	۴		
		۴. دسترسی به تسهیلات و خدمات اساسی (آموزشی، بهداشتی و ورزشی)	۶		
		۵. وجود حمل‌ونقل عمومی مناسب و به‌خصوص وجود مسیرهای پیاده و دوچرخه مناسب	۷		
		۶. مشارکت و ارزش‌دهی به کودکان	۵		
		۷. وجود محیط سالم و عاری از زباله‌ها و آلاینده‌ها	۳		
		۸. ایجاد و طراحی محیط‌های تفریح و سرگرمی برای کودکان	۶		
رضایت کودکان از دسترسی به کاربری‌های مختلف		رضایت کودکان از دسترسی به کاربری‌های مختلف	۱۱	۰/۸۴۹	ذاکر حقیقی و حاجی بابایی، ۱۳۹۶؛ Ahmad and Sohail, ۱۳۹۶؛ Saumel et al., 2016: 2008؛ Gökmen & Taşçi, 2016

یافته‌های پژوهش

- بررسی ویژگی‌های شخصی پاسخگویان

یافته‌های پژوهش در ارتباط با ویژگی‌های شخصی پاسخگویان نشان می‌دهد میانگین سنی آن‌ها حدود ده سال و دامنه سنی آن‌ها بین شش تا دوازده سال در نوسان بوده است. همچنین یافته‌ها نشان می‌دهد ۵۵ درصد پاسخگویان پسر و ۴۵ درصد دختر هستند و بعد خانوار آن‌ها ۴/۱ است. در خصوص شغل، بیشتر سرپرستان خانوار (حدود ۵۲ درصد) در مشاغل دولتی، ۴۲ درصد در مشاغل آزاد (راننده، فروشنده، تعمیرکار، بنا، نانوا و غیره) و حدود ۶ درصد بخش کشاورزی (باغداری، دامپروری و غیره) مشغول به فعالیت بوده‌اند. یافته‌ها در خصوص میانگین درآمد ماهیانه نشان داد میانگین درآمد حدود ۳ میلیون تومان در ماه بوده است و در این میان کمترین و بیشترین درآمد ماهیانه به ترتیب ۱/۵ میلیون و ۱۰ میلیون تومان در ماه بوده است.

- بررسی وضعیت شاخص‌های شهر دوستدار کودک در شهر جهرم

در این بخش، وضعیت شاخص‌های نه‌گانه شهر دوستدار کودک که مستخرج از مبانی نظری و پیشینه پژوهش بوده است، با استفاده از آزمون مقایسه میانگین بررسی شده است. در این آزمون (تی تک‌نمونه‌ای) با توجه به طیف پرسشنامه طراحی شده (طیف پنج‌قسمتی لیکرت)، عدد ۳ به‌عنوان مبنای آزمون در نظر گرفته شده است. نتایج نشان می‌دهد میانگین محاسبه‌شده برای همه شاخص‌های شهر دوستدار کودک، به‌صورت معناداری کمتر از میانگین مبنا بوده است (جدول ۵). منفی شدن آماره‌های t ، انحراف از میانگین و حدهای بالا و پایین مؤید این مطلب است. در این میان کمترین و بیشترین میانگین با مقادیر ۲/۷۲ و ۱/۵۴ به ترتیب به شاخص‌های «وجود محیط سالم و عاری از زباله‌ها و آلاینده‌ها» و «مشارکت و ارزش‌دهی به کودکان» تعلق گرفته است. وضعیت فوق نشانگر وضعیت نامناسب شاخص‌های شهر دوستدار کودک در محدوده مورد مطالعه است که باید مورد توجه جدی سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان شهری قرار گیرد.

جدول ۵. وضعیت شاخص‌های شهر دوستدار کودک در شهر جهرم با استفاده از آزمون t تک‌نمونه‌ای

میانگین مبنا = ۳						
شاخص‌های شهر دوستدار کودک	T	درجه آزادی	سطح معناداری	میانگین	انحراف از میانگین	اختلاف با فاصله ۹۵ درصد حد بالا / حد پایین
ایمنی و امنیت	-۷۴/۸	۳۷۱	۰/۰۰۰	۲/۳۷	-۰/۶۲۵	-۰/۶۴ / -۰/۶
وجود دسترسی مناسب به فضاهای سبز و طبیعی	-۶۵/۸	۳۷۱	۰/۰۰۰	۱/۶۳	-۱/۳۶	-۱/۴ / -۱/۳
وجود فضاهای باز عمومی و همگانی دارای فعالیت‌های متنوع	-۱۲۱/۵	۳۷۱	۰/۰۰۰	۱/۵۵	-۱/۴۴	-۱/۴ / -۱/۴
دسترسی به تسهیلات و خدمات اساسی (آموزشی، بهداشتی و ورزشی)	-۵۴/۵	۳۷۱	۰/۰۰۰	۲/۲	-۰/۷۹	-۰/۸۲ / -۰/۷۶
وجود حمل‌ونقل عمومی مناسب و به‌خصوص وجود مسیرهای پیاده و دوچرخه مناسب	-۹۷/۵	۳۷۱	۰/۰۰۰	۲/۰۱	-۰/۹۸	-۱ / -۰/۹۶
مشارکت و ارزش‌دهی به کودکان	-۸۳/۳	۳۷۱	۰/۰۰۰	۱/۵۴	-۱/۴۵	-۱/۴ / -۱/۴
وجود محیط سالم و عاری از زباله‌ها و آلاینده‌ها	-۱۶/۶	۳۷۱	۰/۰۰۰	۲/۷۲	-۰/۲۷	-۰/۳ / -۰/۲۴
ایجاد و طراحی محیط‌های تفریح و سرگرمی برای کودکان	-۵۶/۱	۳۷۱	۰/۰۰۰	۲/۳۲	-۰/۶۷	-۰/۷ / -۰/۶۵

– بررسی وضعیت کلی شهر دوستدار کودک در شهر جهرم از دیدگاه پاسخگویان

پس از بررسی وضعیت شاخص‌های اصلی شهر دوستدار کودک در محدوده مورد مطالعه، در ادامه برای روشن شدن بیشتر وضعیت شهر دوستدار کودک در شهر جهرم، شاخص‌های مورد بررسی با هم ترکیب شدند و وضعیت کلی این شاخص بررسی شد نتایج جدول توزیع فراوانی نشان می‌دهد (جدول ۶) از دیدگاه ۶۸/۵ درصد پاسخگویان وضعیت شهر دوستدار کودک در سطوح بسیار ضعیف و ضعیف قرار گرفته است. از نظر ۱۰/۵ درصد، وضعیت شهر دوستدار کودک در سطح متوسط است و ۲۱ درصد عنوان کرده‌اند وضعیت شهر دوستدار کودک در سطح مناسبی قرار دارد. برای قضاوت کلی در خصوص وضعیت شهر دوستدار کودک از آزمون تی تک‌نمونه‌ای استفاده شده است. نتایج نشان می‌دهد (جدول ۷) میانگین محاسبه شده با مقدار ۲/۱، به صورت معناداری کمتر از حد مبنا بوده است. منفی شدن سایر آماره‌های آزمون نیز مؤید وضعیت کلی نامناسب شهر دوستدار کودک در محدوده مورد مطالعه است؛ بنابراین با توجه به وضعیت نامناسب شاخص‌های شهر دوستدار کودک و وضعیت کلی آن در شهر جهرم و اثرگذاری جمعیت کودکان بر وضعیت موجود و آینده شهر جهرم، باید تمهیدات لازم برای بهبود و ارتقای سطح این شاخص‌ها از سوی متولیان امر توسعه شهری اندیشیده شود.

جدول ۶. بررسی وضعیت کلی شهر دوستدار کودک شهر جهرم

–	فراوانی	درصد فراوانی	درصد فراوانی تجمعی
بسیار ضعیف	۶۴	۱۷/۲	۱۷/۲
ضعیف	۱۹۱	۵۱/۳	۶۸/۵
متوسط	۳۹	۱۰/۵	۷۹
زیاد	۶۵	۱۷/۵	۹۶/۵
بسیار زیاد	۱۳	۳/۵	۱۰۰
مجموع	۳۷۲	۱۰۰	–

جدول ۷. وضعیت کلی شهر دوستدار کودک در شهر جهرم با استفاده از آزمون t تک‌نمونه‌ای

وضعیت کلی شهر دوستدار کودک	t	درجه آزادی	سطح معناداری	میانگین مبنا = ۳	انحراف از میانگین	
					حد پایین	حد بالا
	-۱۸۱/۴	۳۷۱	۰/۰۰۰	۲/۱	-۰/۸۹۹	-۰/۸۹

– بررسی ارتباط شهر دوستدار کودک و دسترسی کودکان به کاربری‌های ضروری مورد نیاز

بر اساس متون توسعه شهری و دیدگاه‌های مرتبط با موضوع مورد مطالعه، دسترسی کودکان به کاربری‌های ضروری مورد نیازشان که به صورت مستمر و روزانه به آن‌ها نیاز دارند (از جمله کاربری‌های آموزشی، فرهنگی، ورزشی و تفریحی و غیره) از عوامل تأثیرگذار بر سطح رضایت آن‌ها از زندگی در محیط شهری است. به همین جهت در این بخش ارتباط شهر دوستدار کودک و دسترسی کودکان به کاربری‌های ضروری مورد نیازشان بررسی شد. ابتدا وضعیت دسترسی کودکان به کاربری‌های ضروری مورد نیازشان مطالعه شد. نتایج نشان می‌دهد از نظر ۹۰ درصد پاسخگویان، دسترسی به کاربری‌های ضروری مورد نیازشان در سطوح بسیار ضعیف و ضعیف بوده و حدود ۱۰ درصد میزان رضایت در سطح

متوسطی از دسترسی به این کاربری‌ها داشته‌اند (جدول ۸). در این میان نکته قابل توجه این است که هیچ‌یک از پاسخگویان از دسترسی به کاربری‌های ضروری موردنیازشان، میزان رضایت بالاتر از متوسط نداشته‌اند. نتایج آزمون تی تک‌نمونه‌ای نیز نشان می‌دهد میانگین محاسبه‌شده با مقدار ۱/۸۶، از حد مینا کمتر بوده است (جدول ۹). در مجموع می‌توان عنوان کرد که سطح رضایت کودکان از شاخص دسترسی به کاربری‌های ضروری موردنیازشان در شهر جهرم، در وضعیت نامناسبی قرار دارد. محدودبودن کاربری‌های موردنیاز کودکان در شهر جهرم از جمله کاربری‌های آموزشی، فرهنگی، ورزشی، تفریحی و غیره از یک طرف و امکان دسترسی دشوار کودکان به این کاربری‌ها از طرف دیگر، از علل اصلی وضعیت نامناسب این شاخص در سطح شهر جهرم است.

جدول ۸. بررسی وضعیت شاخص دسترسی کودکان به کاربری‌های ضروری موردنیاز

فرآوانی	درصد فراوانی	درصد فراوانی تجمعی	-
۹۱	۲۴/۵	۲۴/۵	بسیار ضعیف
۲۴۲	۶۵/۱	۸۹/۵	ضعیف
۳۹	۱۰/۵	۱۰۰	متوسط
۳۷۲	۱۰۰	-	مجموع

جدول ۹. وضعیت کلی دسترسی کودکان به کاربری‌های ضروری در شهر جهرم با استفاده از آزمون t تک‌نمونه‌ای

دسترسی کودکان به کاربری‌های ضروری موردنیاز	t	درجه آزادی	سطح معناداری	میانگین مینا = ۳		اختلاف با فاصله ۹۵ درصد حد بالا
				میانگین	انحراف از میانگین	
	-۳۸/۲۲	۳۷۱	۰/۰۰۰	۱/۸۶	-۱/۱۴	۱/۰۸

در ادامه با استفاده از آزمون پیرسون ارتباط آماری شاخص شهر دوستدار کودک (به‌عنوان متغیر وابسته پژوهش) و دسترسی کودکان به کاربری‌های ضروری موردنیازشان (به‌عنوان متغیر مستقل) بررسی می‌شود. نتایج نشان می‌دهد میزان همبستگی این دو متغیر با مقدار ۰/۴۲۸، به‌لحاظ آماری معنادار و ارتباط این دو متغیر از نوع مثبت است. به این مفهوم که با کاهش و افزایش سطح یک متغیر، وضعیت متغیر دیگر نیز ارتقا و تنزل می‌یابد (جدول ۱۰).

جدول ۱۰. بررسی ارتباط شاخص شهر دوستدار کودک و دسترسی کودکان به کاربری‌های ضروری موردنیاز

شهر دوستدار کودک	همبستگی پیرسون	سطح معناداری	تعداد
	۰/۴۲۸	۰/۰۰۰	۳۷۲

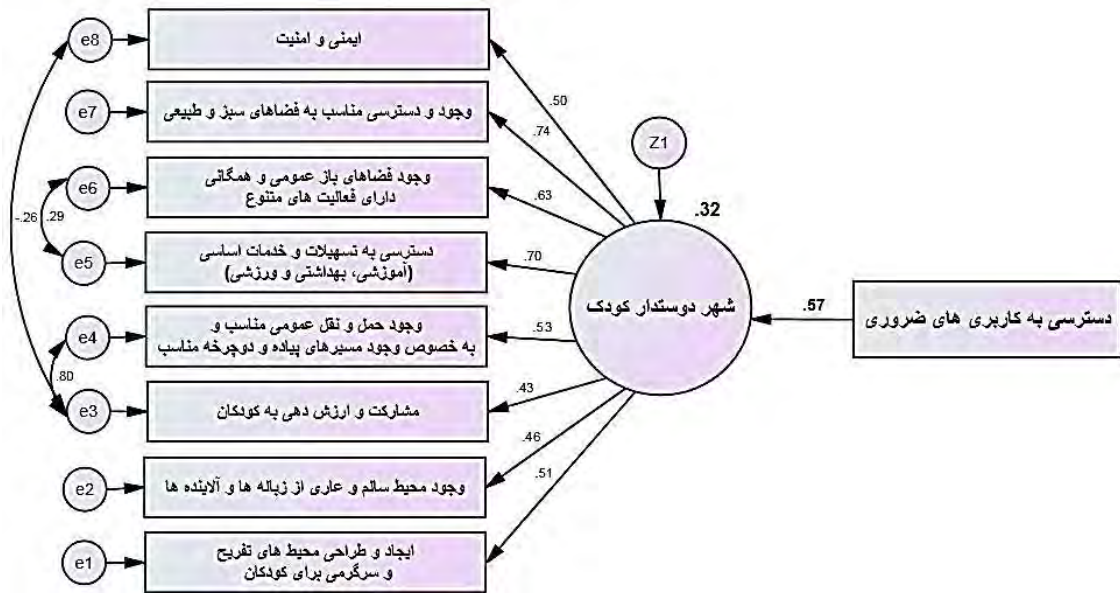
بررسی اثر دسترسی کودکان به کاربری‌های ضروری بر شهر دوستدار کودک با استفاده از رگرسیون خطی و مدلسازی معادلات ساختاری

پس از بررسی رابطه متغیر مستقل و وابسته پژوهش در محدوده مورد مطالعه، با استفاده از رگرسیون خطی (روش هم‌زمان^۱)، شاخص‌های شهر دوستدار کودک به وسیله متغیر مستقل پژوهش پیش‌بینی و تبیین شدند (جدول ۱۱). در این آزمون، میزان ضریب همبستگی چندگانه (R) مدل برآورد شده ۰/۴۲۸ و نشان دهنده همبستگی قابل قبول متغیر مستقل و وابسته پژوهش است. همچنین نتایج با توجه به ضریب تعیین حاصل شده (R Square) نشان می‌دهد مدل مذکور توانسته است ۱۸/۳ درصد از واریانس شهر دوستدار کودک در محدوده مطالعاتی را تبیین کند. برای بررسی معناداری مدل برآورد شده از نتایج تحلیل واریانس استفاده شد. نتایج نشان داد مقدار F حاصل شده (۸۲/۷۴۹) در سطح خطای کوچک‌تر از ۰/۰۱ معنادار است. همچنین نتایج نشان می‌دهد ضریب رگرسیونی استاندارد شده (Beta) شاخص دسترسی کودکان به کاربری‌های ضروری مورد نیاز با میزان ۰/۴۲۸ در سطح خطای کوچک‌تر از ۰/۰۱ به لحاظ آماری معنادار است. در تفسیر نتایج براساس ضریب رگرسیونی استاندارد شده می‌توان عنوان کرد که تغییر یک انحراف استاندارد در متغیر دسترسی کودکان به کاربری‌های ضروری مورد نیاز سبب تغییر ۰/۴۲۸ انحراف استاندارد در شاخص‌های شهر دوستدار کودک در شهر جهرم می‌شود.

جدول ۱۱. اثر دسترسی کودکان به کاربری‌های ضروری مورد نیازشان بر شهر دوستدار کودک

درصد معناداری	t	ضرایب تأثیر رگرسیونی	ضرایب تأثیر رگرسیونی	-	
		استاندارد شده	استاندارد نشده		
		Beta	B		
۰/۰۰۰	۱۲۹/۲۹۶	-	۰/۰۱۵	۱/۹۶۸	عدد ثابت
۰/۰۰۰	۹/۰۹۷	۰/۴۲۸	۰/۰۰۸	۰/۰۷۱	دسترسی کودکان به کاربری‌های ضروری

در ادامه برای بررسی اثر متغیر مستقل (دسترسی کودکان به کاربری‌های ضروری) بر متغیر وابسته پژوهش (شهر دوستدار کودک) در قالب مدلسازی معادلات ساختاری از نرم‌افزار Amos Graphic استفاده شده است (شکل ۴). نتایج مدل ترسیم شده نشان می‌دهد بارهای عاملی در وضعیت مناسبی قرار دارند و بیشتر از ۰/۳ هستند.

شکل ۴. مدل تجربی اثر دسترسی به کاربری‌های ضروری بر شهر دوستدار کودک در شهر جهرم

در ادامه برای بررسی برازش مدل طراحی‌شده، معیارهای برازش کلیت مدل از منابع معتبر (Lai & Lin: 2008; Ghasemi, 2010) استخراج شد و مقادیر محاسبه‌شده با معیارهای پیشنهادی تطبیق داده شد. مطابق نتایج، وضعیت کلیه معیارهای برآوردشده با معیارهای پیشنهادی همخوانی زیادی دارند و در مجموع می‌توان گفت مدل تجربی ترسیم‌شده دارای اعتبار لازم است (جدول ۱۲).

جدول ۱۲. شاخص‌های ارزیابی کلیت مدل ساختاری اثر دسترسی به کاربری‌های ضروری بر شهر دوستدار کودک

متغیر	P	CMIN	DF	CMIN/DF	CFI	RMSEA	HOELTER	RMR	GFI	NFI	PRATIO
مدل ترسیم‌شده	۰/۰۹۶	۹۴/۷۶۱	۲۴	۳/۹۴	۰/۹۹۴	۰/۰۷۵	۲۹۷	۰/۰۱۸	۰/۹۸۷	۰/۹۶۸	۰/۲۶۱
مقادیر پیشنهادی	> ۰/۰۵	-	-	< ۵	> ۰/۹	< ۰/۰۸	> ۷۵	≈ ۰	> ۰/۹	> ۰/۹	۰-۱

پس از بررسی برازش مدل پژوهش، جزئیات اثر متغیر مستقل بر متغیر وابسته پژوهش بررسی شد. نتایج نشان داد اثر کل دسترسی کودکان به کاربری‌های ضروری موردنیازشان بر شهر دوستدار کودک در شهر جهرم، ۰/۵۷ بوده است و این متغیر توانسته حدود ۳۲ درصد واریانس شهر دوستدار کودک را در محدوده مورد مطالعه تبیین کند (شکل ۳). شایان ذکر است میزان تبیین شهر دوستدار کودک به دلیل اثر متغیر مستقل در مدل‌سازی معادلات ساختاری، بیشتر از نتایج رگرسیون خطی بوده و این امر نشانگر دقت بالای مدل‌سازی معادلات ساختاری نسبت به رگرسیون چندمتغیره است.

۱. سطح معناداری؛ ۲. کای اسکوتر؛ ۳. درجه آزادی؛ ۴. کای اسکوتر نسبی؛ ۵. برازش تطبیقی؛ ۶. ریشه میانگین مربعات خطای برآورد؛ ۷. شاخص هلتر؛ ۸. ریشه دوم مربع باقیمانده؛ ۹. شاخص نیکویی برازش؛ ۱۰. شاخص نرمال‌شده بنتلر-بونت؛ ۱۱. نسبت صرفه‌جویی.

نتیجه‌گیری

هدف نهایی جنبش جهانی شهر دوستدار کودک ایجاد شهرهای قابل سکونت و مناسب برای همهٔ سنین است که از اجرایی‌شدن حقوق کودکان در سطح شهرها و جوامع حمایت می‌کند؛ بنابراین انجام پژوهش‌های میدانی و موردی می‌تواند ضمن روشن‌ساختن سیاست‌های مختلف توسعهٔ شهری در فضاهای مختلف شهری، بستر شناختی لازم را برای ایجاد شهرهای دوستدار کودک فراهم کند. از این‌رو پژوهش حاضر با هدف بررسی وضعیت شهر دوستدار کودک و شاخص‌های آن و همچنین بررسی ارتباط آن با شاخص دسترسی کودکان به کاربری‌های موردنیازشان در شهر چهرم انجام گرفت. نتایج پژوهش نشان داد وضعیت تفکیکی شاخص‌های شهر دوستدار کودک و همچنین وضعیت کلی آن در شهر چهرم نامناسب است. از آنجا که ذاکر حقیقی و حاجی بابایی (۱۳۹۶)، ایمانی و همکاران (۱۳۹۶)، حاجی‌زاده و همکاران (۱۳۹۶) و احمد و سهیل (۲۰۰۸) در مطالعات خود بر وضعیت نامناسب شاخص‌های شهر دوستدار کودک اذعان کرده‌اند، نتایج پژوهش حاضر با این مطالعات همسو است، اما با یافته‌های مطالعهٔ صفوی‌مقدم و همکاران (۱۳۹۴) که بر وضعیت مناسب شاخص‌های شهر دوستدار کودک در شهر مشهد تأکید کرده‌اند، در تضاد است. با وجود این، با توجه به تفاوت مکانی-فضایی حاکم بر شهرها لازم است وضعیت شهر دوستدار کودک در هر فضای شهری، متناسب با شرایط آن شهر بررسی و تحلیل شود. در مجموع اکثر مطالعات نشانگر وضعیت نامناسب شهر دوستدار کودک و شاخص‌های آن به‌ویژه در کشورمان است و توجیه‌کنندهٔ بازنگری در سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌ها در فضاهای شهری کشور از جمله محدودهٔ مطالعاتی است.

وضعیت نامناسب شاخص‌های شهر دوستدار کودک در شهر چهرم را می‌توان به کمیت و کیفیت پایین خدمات موردنیاز کودکان مانند خدمات تفریحی، ورزشی، فرهنگی، آموزشی، کم‌توجهی به نظرات، خواسته‌ها و مشارکت آن‌ها در برنامه‌ریزی شهری، امنیت کم محله‌ها، تهدیدآمیزبودن معابر و دسترسی‌ها برای کودکان، آلودگی بصری محیط‌های مسکونی و محله‌ها، طراحی نامناسب و کم‌توجهی به زیبایی محله‌های شهری و غیره نسبت داد. همچنین نتایج پژوهش نشان داد میزان رضایت کودکان از دسترسی به کاربری‌های ضروری موردنیازشان در شهر چهرم در سطح نامناسبی قرار دارد. نتیجهٔ این ارزیابی ضعیف نیز وضعیت نامناسب کمی و کیفی دسترسی کودکان به کاربری‌های موردنیازشان در محدودهٔ مورد مطالعه است که باید مانند شاخص‌ها و متغیرهای شهر دوستدار کودک، مورد توجه متولیان توسعهٔ شهری واقع شود. در خصوص ارتباط متغیر مستقل و وابستهٔ پژوهش، نتایج نشان داد به‌لحاظ آماری این دو متغیر دارای همبستگی مثبت هستند. مطابق نتایج، رگرسیون خطی مدل حاصل‌شده از اثر شاخص دسترسی کودکان به کاربری‌های ضروری موردنیازشان بر شهر دوستدار کودک معنادار است و این متغیر توانسته است ۱۸/۳ درصد واریانس شاخص‌های شهر دوستدار را در محدودهٔ مطالعاتی تبیین کند. نتایج پژوهش حاضر با مطالعات کیانی و اسماعیل‌زاده کواکی (۱۳۹۱)، امیری و شکوهی (۱۳۹۳)، هولت و همکاران (۲۰۰۹)، ساموئل و همکاران (۲۰۱۵) و گوگمن و تاشچی (۲۰۱۶) همسو است که به اثرگذاری فراوان شاخص دسترسی کودکان به کاربری‌های مختلف موردنیازشان به‌عنوان عاملی در ارتقای سطح شهر دوستدار کودک اشاره کردند. همچنین نتایج مدل نهایی تجربی پژوهش هم‌راستا با نتایج رگرسیون خطی است و اثر دسترسی کودکان بر شهر دوستدار کودک را در محدودهٔ مطالعاتی نشان می‌دهد؛ با این تفاوت که مقدار اثر

شناسایی‌شده حاصل از مدلسازی معادلات ساختاری، بالاتر از رگرسیون خطی و نشانگر دقت بیشتر مدلسازی معادلات ساختار در مقایسه با رگرسیون خطی است.

از این رو با توجه به نتایج، مهم‌ترین راهکارهای عملیاتی برای ارتقای سطح شهر دوستدار کودک و شاخص‌های آن در شهر جهرم عبارت‌اند از: ارتقای کمی و کیفی سطح کاربری‌های خدماتی-آموزشی از جمله پارک‌ها، فضای بازی، مهدکودک و دبستان، فرهنگسرا، توجه به زیباسازی فضای عمومی در سطح محله‌ها متناسب با نظرات و خواسته‌های کودکان، نظیف معابر و دسترسی‌های محلی و رعایت اصول بهداشتی در این مکان‌ها، حذف فضاهای مشوش و ترسناک و به‌نوعی جرم‌خیز در سطح محله‌ها، احداث مکان‌های تمیز و آرامش‌بخش دارای تنوع رنگی، جذاب برای بازی، فعالیت و دوچرخه‌سواری کودکان به دور از خطرات ترافیکی، توجه به شرایط جسمی و روحی کودکان در ناوگان حمل‌ونقل عمومی. شایان ذکر است برای عملیاتی کردن اقدامات فوق باید جمعیت کودکان ساکن در محله‌های مختلف شهر جهرم، مبنای تمامی سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌های مکانی-زمانی در این شهر باشد.

منابع

- امیری، سپیده و شکوهی، علی (۱۳۹۳). اصول و ضوابط مطلوب شهر دوستدار کودک. کنفرانس ملی شهرسازی، مدیریت شهری و توسعه پایدار. اسفند ۱۳۹۳. تهران.
- ایمانی، بهرام، یارمحمدی، کلثوم و یارمحمدی، کبری (۱۳۹۶). بررسی شهر دوستدار کودک از دیدگاه کودکان (مطالعه موردی: ناحیه ۱ شهر اردبیل). *جغرافیا و مطالعات محیطی*، ۲۱، ۷-۲۲.
- پژوهان، موسی (۱۳۹۶). شهرداری‌های دوستدار کودک، زمینه‌سازی برای رسیدن به شهرهای دوستدار کودک. ماهنامه شهرداری‌ها، ۱۲۵، ۱۶-۱۷.
- تیموری، ایرج، اصغری زمانی، اکبر، روستایی، شهریور و کوشش وطن، محمدعلی (۱۳۹۸). تحقق توسعه پایدار در قالب مفهوم شهر دوستدار کودک. *دوفصلنامه جامعه‌شناسی اقتصادی و توسعه*، ۱(۱)، ۷۹-۱۰۲.
- حاجی‌زاده، آزاده، سرور، رحیم و فرجی‌راد، عبدالرضا (۱۳۹۶). تحلیل روند تحقق‌پذیری شهر همیار کودک (CFC) مطالعه موردی: شهر شیراز. *جغرافیا (فصلنامه بین‌المللی انجمن جغرافیای ایران)*، ۵۵، ۵-۲۰.
- دهقان منشادی، مهدی (۱۳۸۵). توسعه پایدار در سایه‌روشن‌های شهر، یزد: مفاخر.
- ذاکر حقیقی، کیانوش و حاجی بابایی، سعید (۱۳۹۶). تدوین سیاست‌های ارتقای محیط‌های دوستدار کودک مبتنی بر ترجیحات محیطی کودکان (نمونه مطالعاتی: کودکان حاضر در فضاهای عمومی منطقه ۶ شهرداری تهران). *جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای)*، ۱(۱)، ۱۰۵-۱۱۶.
- سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور (۱۳۹۷). دستورالعمل شهرهای دوستدار کودک (اصول، ویژگی‌ها و ضوابط راهبردی برای شهرداری‌ها). تهران: معاونت امور شهرداری‌ها دفتر برنامه‌ریزی و مدیریت توسعه شهری، مهرماه ۱۳۹۷.
- شکویی، حسین (۱۳۸۲). اندیشه‌های نو در فلسفه جغرافیا (جلد دوم). تهران: مؤسسه جغرافیایی و کارتوگرافی گیتاشناسی.
- شهری‌زاده، صدف و مویدفر، سعیده (۱۳۹۶). برنامه‌ریزی راهبردی شهر دوستدار کودک با تأکید بر خلاقیت کودکان (نمونه موردی: شهر یزد). *پژوهش و برنامه‌ریزی شهری*، ۲۸، ۱۴۹-۱۷۰.
- صابری، حمید، طهماسبی‌زاده، فرشاد و شهیر، عمار (۱۳۹۶). فضاهای شهری دوستدار کودک: نگرش‌ها و شاخص‌ها. پنجمین همایش ملی معماری، مرمت شهرسازی و محیط‌زیست پایدار، همدان.
- صفوی‌مقدم، سیده مریم، نوغانی دخت بهمنی، محسن و مظلوم خراسانی، محمد (۱۳۹۴). بررسی شهر دوستدار کودک و احساس شادی کودکان در شهر مشهد. *مجله علوم اجتماعی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد*، ۱۲(۱)، ۱۴۳-۱۶۵.
- عبدالله‌زاده، علیرضا، سرورزاده، سید کوروش و محمدی، زهرا (۱۳۹۷). مطالعه کارکرد امنیت در بافت‌های تاریخی با رویکرد شهر دوستدار کودک (نمونه موردی: محله بالا کفت بالا شیراز). *فصلنامه مطالعات ساختار و کارکرد شهری*، ۱۷، ۷-۲۵.
- کربلایی حسینی غیاثوند، ابوالفضل و سهیلی، جمال‌الدین (۱۳۹۲). بررسی ویژگی‌های شهر دوست‌داشتنی از نگاه کودکان؛ مطالعه موردی: منطقه دو شهرداری قزوین. *مطالعات شهری*، ۹، ۵۹-۶۸.

- کیانی، اکبر و اسماعیل‌زاده کواکی، علی (۱۳۹۱). تحلیل و برنامه‌ریزی «شهر دوستدار کودک» (CFC) از دیدگاه کودکان (مطالعه موردی: قوچان). فصلنامه باغ نظر مرکز پژوهشی هنر معماری و شهرسازی نظر، ۲۰، ۵۱-۶۲.
- مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران (۱۳۹۲). بررسی وضعیت مناسب‌سازی فضاهای شهری برای کودکان، تهران: گزارش شماره ۲۲۶، بهمن‌ماه ۱۳۹۲.
- مقدم، شهرزاد و فنی، زهره (۱۳۹۷). تأثیر سفرهای درون‌شهری در ایجاد محیط دوستدار کودک (مطالعه موردی: شهر زنجان). پژوهش‌های جغرافیایی انسانی، ۵۰، ۳۹۵-۴۰۸.
- یونیسف (۱۳۸۶). پیمان‌نامه حقوق کودک. تهران: صندوق کودکان سازمان ملل در ایران.
- Aarts, M.J., Jeurissen, M.P.J., van Oers, H.A.m., Schuit, A.J., & de Goor, L.A.M. (2011). Multi-sector policy action to create activity-friendly environments for children: a multiple case study, *Health Policy*, 101(1): 11-19.
- Abdollahzadeh, A., Sarvarzadeh, S. K., & Mohammadi, Z. (2018). Study of Security Function in Historical Contexts with a Child-Friendly City Approach (Case Study: Bala Kaft Bala Neighborhood of Shiraz). *Quarterly Journal of Urban Structure and Function Studies*, 17, 25-7. (In Persian)
- Ahmad, A., & Sohail, M. (2008). *Child's Play and Recreation in Dhaka City*. Bangladesh: Institution of civil Engineers, issue ME4, December 2008.
- Amiri, S., & Shokouhi, A. (2014). *Principles and criteria of a child-friendly city*, National Conference on Urban Planning. Urban Management and Sustainable Development, March 2015, Tehran. (In Persian)
- Bjorkild, P. (2003). *Child Friendly Cities- Sustainable Cities*. Sweden: Stockholm University. Department of Human Geography.
- Chan, L., Erling, E., Mizunoya, S., & Zaw, H. (2016). A City Fit for children: Mapping and Analysis of Child Friendly Cities Initiatives, the Chinese University of Hong Kong. *Centre for Rights and Justice Occasional Paper Series*, 35, 1-60.
- Corsi, M. (2002). The Child Friendly Cities Initiative in Italy. *Environment and Urbanization*, 14(2), 140-169.
- Dehghan Manshadi, M. (2006). *Sustainable Development in the Shadows of the City*. Yazd: Mafakher Publishing. (In Persian)
- Driskell, D. (2008). *Creating Better Cities with Children and Youth; A Manual for Participation*. Growing Up in Cities Program, UNESCO.
- Easthope, H., & Tice, A. (2011). Children in Apartments: Implications for the Compact City. *Urban Policy and Research*, 29, 415-434.
- Gökmen, H., & Taşçi, B. G. (2016). Children's Views about Child Friendly City (Case Study: Izmir). *Megarion*, 11(4), 469-482.
- Hajizadeh, A., Sarvar, R., & Farjirad, A. (2017). Analysis of the Feasibility Trend of the Child-

- Friendly City (CFC) Case Study: Shiraz. *Geography (International Quarterly of the Geographical Society of Iran)*, 55, 5–20. (In Persian)
- Holt, N. L., Cunningham, C. T., Sehn, Z. L., Spence, J. C., Newton, A. S., & Ball, G. C. B. (2009). Neighborhood Physical Activity Opportunities for Innercity Children and Youth. *Journal of Health & Place*, 15, 1022–1028.
- Imani, B., Yarmohammadi, K., and Yarmohammadi, K. (2017). Study of a Child-Friendly City from the Perspective of Children (Case Study: District 1 of Ardabil. *Geography and Environmental Studies*, 21, 7–22. (In Persian)
- Karbalaei Hosseini Ghiasvand, A., & Soheili, J. (2013). Study of the Characteristics of a Lovely City from the Perspective of Children Case study: District Two of Qazvin Municipality. *Urban Studies*, 9, 59–68. (In Persian)
- Kiani, A., & Esmailzadeh Kwaki, A. (2012). Analysis and Planning of Child-Friendly City (CFC) from the Perspective of Children (Case Study: Quchan). *Bagh-e-Nazar Quarterly of Nazar Research Center for Architectural Art and Urban Planning*, No. 20, 62-51. (In Persian)
- Lefebvre, H. (1996). *Writings on Cities* (1st Ed.). E. Kofman, E. & E. Lebas, E, Massachusetts, Blackwell.
- Moffat, D. (2002). Growing Up in Cities. *Places*, 15(1), 46–49.
- Moghadam, S., & Fani, Z. (2018). The Effect of Inner-City Travel in Creating a Child-Friendly Environment (Case Study: Zanjan). *Human Geography Research*, 50, 395–408. (In Persian)
- National Institute of Urban Affairs (2016). *Indicators for Child friendly Local Development, I-Child*. Retrieved from nationalgeographic.org, 6-12, Higher Ed.
- Nour, O. H. (2013). Building Child Friendly Cities in the Mena Region. *International Review of Education*, 59(4), 489–504.
- Organization of Municipalities and Rural Affairs (2018). *Guidelines for Child-Friendly Cities (Principles, Characteristics, and Strategic Rules for Municipalities)*. Tehran: Deputy for Municipal Affairs, Urban Development Planning and Management Office, October 2016. (In Persian)
- Researchers, M. (2017). Child-Friendly Municipalities Laying the Groundwork for Reaching Child-Friendly Cities. *Municipalities Monthly*, 125, 16–17. (In Persian)
- Riggio, E. (2002). Child Friendly Cities. Good Governance in the Best Interests of the Child. *Journal of Environment & Urbanization*, 14(2), 45-58.
- Saberi, H., Tahmasebizadeh, F., & Shahir, A. (2017). Child-Friendly Urban Spaces: Attitudes and Characteristics. *5th National Conference on Architecture, Urban Restoration and Sustainable Environment*. Hamedan. (In Persian)
- Safavi Moghadam, S. M., Noghani Dokht Bahmani, M., & Mazlum Khorasani, M. (2015).

- Study of Child-Friendly City and Children's Happiness in Mashhad. *Journal of Social Sciences*, 12(1), 143–165. (In Persian)
- Saridar Masri, S. (2017). Integrating Youth in City Planning: Developing a Participatory Tool toward a Child-Friendly Vision of Eastern Wastani–Saida. *Alexandria Engineering Journal*, 57(2), 1–13.
- Saumel, I., Frauke, W., & Kowarik, I. (2015). Toward Livable and Healthy Urban Streets: Roadside Vegetation Provides Ecosystem Services Where People Live and Move. *Environmental Science & Policy*, 62, 24–33.
- Sawsan, S. M. (2017). Integrating Youth in City Planning: Developing a Participatory Tool toward a Child-Friendly Vision of Eastern Wastani-Saida. *Alexandria Engineering Journal*, 1, 1-13.
- Shahrizadeh, S., & Moayedfar, S. (2017). Strategic Planning of a Child-Friendly City with Emphasis on Children's Creativity (Case Study: Yazd City). *Urban Research and Planning*, 28, 149–170. (In Persian)
- Shokouei, H. (2003). *New Thoughts in the Philosophy of Geography* (Vol. II). Tehran: Institute of Geography and Cartography of Gita Studies.
- Stoneham, A., & Aitken, J. (2011). *Statement of Recognition of Penrith City's Aboriginal and Torres Strait Islander Cultural Heritage*. Australia: Penrith City Council.
- Tehran Studies and Planning Center (2013). *A Survey of the Adaptation of Urban Spaces for Children*. Tehran: Report No. 226, February 2014. (In Persian)
- Teymouri, I., Asghari Zamani, A., Roustaei, S., & Kooshesh Vatan, M. A. (2019). Achieving Sustainable Development in the Concept of a Child-Friendly City. *Bi-Quarterly Journal of Economic Sociology and Development*, 8(1), 79–102. (In Persian)
- UNICEF (2006). *Convention on the Rights of the Child*. Tehran: United Nations Children's Fund. (In Persian)
- UNICEF (2004). *Building Child Friendly Cities a Framework for Action*, UNICEF Innocenti Research Centre.
- UNICEF (2009). *Child Friendly Cities*, Fact Sheet.
- UNICEF (2012). *Child Friendly Cities*, Retrieved from www.childfriendlycities.org.
- UNICEF (2017a). *Child and Youth Friendly Communities*, Retrieved from https://unfoundation.org/?gclid=Cj0KCQjw7pKFBhDUARIsAFUoMDabsncuJI3H9UQJlFXCIWp5Hz9nLNUtbIrcNBRWdSwaJkmECpD-vVQaAgYpEALw_wcB.
- UNICEF (2017b). *Child Friendly Cities and Community's Initiative, Toolkit for National Committees*, Retrieved from <https://www.unicef.org/iran/en/reports/child-friendly-cities-and-communities-handbook#:~:text=The%20Child%20Friendly%20Cities%20Initiative,increasingly%20urbanized%20and%20decentralized%20world.>

UNICEF (2017c). *Indicators - Child Friendly Cities - The Netherlands*, Retrieved from <https://www.unicef.org/kazakhstan/media/581/file>.

UNICEF, & Child Watch (2011). *The Child Friendly Community Assessment Tools, A Facilitator's Guide to the Local Assessment of Children's Rights*.

Zaker Haghghi, K., & Haji Babaei, S. (2017). Development of Policies to Promote Child-Friendly Environments Based on Children's Environmental Preferences (Study Sample: Children in Public Spaces in District 6 of Tehran Municipality). *Geography (Regional Planning)*, 8(1), 105–116. (In Persian)

